

SUURVALTOJEN YDINSULKUPOLITIikka

Anne Eskelinen: *Ydinsulkuneuvottelut ja suurvaltaliennytyt. Ydinsulkudiplomatiia Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton aseidenriisuntapolitiikassa ja kansainvälisen järjestelmän kehitys*. Acta Universitatis Tamperensis, Ser A, Vol 276. Tampereen yliopisto. Tampere 1989, 194 s.

Anne Eskelisen väitöskirjatutkimus on kunnianhimoisen yritys tulkita suurvaltojen ydinsulkudiplomatiiaa kansainvälisen politiikan laajassa asiayhteydessä. Tekijän lähtökohtaolettamuksena on, että suurvallat käyttivät ydinsulkupolitiikkaansa monien muidenkin suurpoliittisten tavoitteiden saavuttamiseen kuin pelkästään ydinasevaltioiden lukumäärän rajoittamiseen. Kun suurvaltain ydinsulkustrategioiden otaksutaan liittyvän suurvaltain järjestelmätason politiikkaan oli oletettavissa, että suurvallat yrittivät käyttää ydinsulkupolitiikkaansa myös niiden ajaman järjestelmävision legitimoimiseen. Lähtökohta on kiinnostava ja haasteellinen asettaessaan kyseenalaiseksi tavanomaisen selitysmallin, jonka mukaan ydinaseiden leviämisen estäminen on yksinkertaisesti ydinasestatuksen jo saavuttaneiden valtioiden turvallisuussetujen vastaista.

Tutkimuksensa aluksi Eskelinen tarkastelee ydinaseiden leviämisen ongelmaa teoreettisena, kansainvälisen järjestelmän rakennetta ja sen muutosta koskevana kysymyksenä. Metodisesti kyseessä on kansainvälisten järjestelmämallien ja niiden politiikan teorioiden arviointi suhteessa ydinaseiden leviämisen ongelmaan.

Kansainvälisen järjestelmän mallien valinta tutkimuksen teoreettiseksi viitekehikseksi on epäilemättä huolellisen punninnan tulosta. Ratkaisu on sinänsä mielenkiintoinen, semminkin kun ei voida osoittaa, että jokin toinen vaihtoehto tarjoaisi tutkimukselle hedelmällisemmän teoreettisen lähtökohdan. Ongelmaton se ei kuitenkaan ole. Tutkimuksen alussa esitetyn kolmen mallityypin — toimijapohjaisen valtahegemoniamallin, jäykän järjestelmämallin ja joustavan järjestelmämallin — välisten yhtäläisyyksien ja erojen selvittäminen on tuottanut tutkijalle vaikeuksia. Mallien systemaattinen vertailu olisi helpottanut johtopäätösten hahmottamista. Se olisi myös varmistanut, että mallien tarkastelun päätteeksi olisi voitu esittää yhtenäisesti, millaiselle ydinsul-

kupolitiikan teorialle ja asianomainen malli ja sen tulkinta antavat perusteita.

Tutkimuksen empiirinen osa, joka käsittää Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton ydinsulkupolitiikan tarkastelun, on luotettavaa ja linjakasta tutkimusta eikä juuri anna aihetta kritiikkiin. Tuloksena on perusteellinen ja kattava suurvaltanäkökulman esitys proliferaatio-ongelmasta. Tarkastelussa on ymmärrettävästi puutteita ja aukkoja joihin voidaan kiinnittää kriittistäkin huomiota. Sellaisia ovat esimerkiksi käsitteellisen yhteenvedon puuttuminen, Jaltan perintöä koskeneen tarkastelun pintapuolisuus, Saksan liittotasavallan keskeisen aseman paikoin hajanainen tarkastelu, sitoutumattomien maiden ydinaseargumentaation ja kynnyksivaltiosiönsämyksen sivuuttaminen.

Monet huomautusten aiheet perustuvat kuitenkin poikkeaviin painotuksiin eivätkä sellaisina ole välttämättä puutteita. Ohjan tutkijalla myös oikeus rajata aiheensa tutkimustehtävän kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Tässäkin tutkimuksessa tutkimusaiheen rajaukset ovat epäilemättä määrittäneet tarkastelukulman siten, ettei kaikkia ydinsulkupolitiikan kiintoisia ulottuvuuksia ole voitu ottaa huomioon.

Ydinsulkustrategioiden ja teoreettisten mallien yhteyksien tarkastelu tutkimuksen johtopäätöksissä ei sekään ole vailla ongelmia. Muuan syy saattaa piillä siinä, että kansainvälisen järjestelmän mallit on rakennettu aineksista, joihin ydinaseet poliittisen todellisuuden osana kuuluvat. Kun ydinsulkupolitiikkaa peilataan malleja vasten, on kehäpäätelmän vaara tarjolla. Mallien ja ydinsulkustrategioiden välisen yhteyden tarkastelu jääkin tutkimuksessa jonkin verran keskeneräiseksi.

Toisaalta on ilmeistä, että juuri järjestelmämallien käyttö tarjoaa tutkimukselle sellaisen uuden näkökulman, jota ei olisi tavoitettu ilman tätä lähtökohtaa. Valitun tutkimusotteen tuloksellisuudesta todistaa, että aseidenriisuntadiplomatiaa esiinnostetut ydinsulkustrategiat avasivat järjestelmämalleista riippumattomia poliittisia prosesseja, joista löytyi suurvaltastrategioita yhdistäviä elementtejä.

Ydinsulun ongelma on viime kädessä varsin käytännönläheinen pulmakysymys. Eskelinen on kuitenkin oivaltanut oikein tutkimuskohteensa perimmäisen olemuksen katsoessaan, että ydinaseiden leviäminen on alusta pitäen ollut enemmän poliittinen kuin tekninen ongelma. Tutkimuksen kohdistamista kansainvälisen politiikan tärkeimpiin kuuluvaan asiakysymykseen on pidettävä ansiona. Tekijän keskeinen väittäjä suurvaltojen ydinsulkupolitiikan laajemmista vaikutuksista tulee riittävästi perustelluksi tutkimuksen kuluessa.

Anne Eskelisen väitöskirjalle on tunnusomaista tutkimusaiheen verraten tiukka rajaaminen suurvaltadiplomatiaan. Vaikka rajaus sulkeekin ulkopuolelle eräitä olennaisiksi arvioitavia asiakysymyksiä se toisaalta sallii tutkijan porautua varsin syvälle tutkimusaiheeseensa. Eskelisen teos onkin oiva esimerkki keskeiseen kansainvälispoliittiseen ongelmaan kohdistuvasta tutkimuksesta, johon niin ydinaseiden leviämisestä kiinnostuneiden asiantuntijoiden kuin suurvaltadiplomatiaa laajemmin harrastavien lukijoiden soisi tutustuvan.